MOLDOVA RESPUBLİKANIN
ÜÜRETMÄK HEM AARAŞTIRMAK MİNİSTERLİİ
GAGAUZ YERİN GENEL ÜÜRETMÄK MÜDÜRLÜÜ

FÖDOR ANGELİ ADINDA HAYDAR GİMNAZİYASI

UROKTAN DIŞ MEROPRİYATIYE

TEMA:

“Natura olayları”

(gagauz yurtluunda sözleşmäk)

Katılannar:

4-cü klastan üürenicilär , analar-bobalar,

kakular-batülar.

Önderici: Koçanjı Nadejda,

gagauz dili hem literatura üüredicisi

Data: 18.01.2023

2022-2023 üüretmäk yılı.

UROKTAN DIŞ MEROPRİYATİYE

Tema: “Natura olayları” (gagauz yurtluunda sözleşmäk)

Neetlär:

Oluşturmaa dişţplinanın speţifika kompetenţiyalarını

Ana dilinä havez, merak hem dikkatlık gösterip, türlü komunikativ situaţiyalarda aazdan informaţiyayı algılamaa hem annamaa.

Komunikativ situaţiyasına görä aazdan söz kurmaa hem uygun onu kullanmaa.

Davalar:

- Genişletmää üürenicilerin bilgilerini naturada diişilmeklär için, natura olayları için.
- Vermää kolaylık, ki üürenicilär kendi duygularını, bakışını gagauz dilindä hem annaşılı formada açıklasınnar.
- Kurmaa gagauz dilindä uygun ortamı, ki üürenicilär natura olaylarını adlasınnar, hava durumunu, yıl zamannarının nışannarını yazdırsınnar.
- Kızıştırmaa üürenicileri, aaraştırıp naturada olan diişilmekleri, analarlan-bobalarlan, kakularlan-batülarlan barabar sözleşmää hem annatmaa bakışlarını gagauz dilindä.
- Terbietmää havezi hem istedii barabar analarlan/babularlan/ kardaşlarlan/ kafadarlarlan gagauz dilindä sözleşmää.

Didaktika strategiyaları: sözleşmäk, leksika sınışları, kartaylan iş, lerningtä item, prezentaţiya, “6 paraliya”, rollara görä ouyn, sürpriz geroyları, masala gezi, tanıtmak, poster, “Laf sepedi”, “Tanı hem sölä”, “Sän bilersin mi, ani...” h.b.

Meropriyatiyanın örüyüşü:

Üüredici: Zaman hayır olsun, saygılı analar*bobalar, sevgili benim dostlarım! Hoş geldiniz yurtluumuza!

Büün bizim sözümüz olacek gagauz dilindä, güreceez nekadar dilimiz zengin, uygun, gözäl hem kıvrak. Buyurun! Katılın! Sakınmayın! Bakışlarınızı gagauzçamızda derindän açıklayın!

Sesergenin, sevgili dostlarım, da savaşın tanımaa büünkü temamızı, ne iş için bizim büün lafımız olacek, angı olaylar için sözleşeceez.

(tanımaa sesleri: yaamur yaaması(https://www.youtube.com/watch?v=l8GjjveAbz4), lüzgär esmesi(https://www.youtube.com/watch?v=9z_5WWIROfE), hava durumunun haberleri(https://www.youtube.com/watch?v=SJo5a-h033U)

Dolduralım te bu sepedi sizin ideyalarlan *(“Laf sepedi”)*

Ne o natura olayı? Sıralayın natura olaylarını...

Teklif ederim hepsinizi geziyä masal dünnesinä, neredä bizi bekleer büülü hem meraklı işlär.

(sürpriz geroyları – Natura anası, Cadı babusu)

https://www.youtube.com/watch?v=VMJ9fJcYpdU гостях у сказки)

Bir vakıt varmış, bir vakır yokmuş, yaşaarmış bir ana – naturanın anası. Oollarını o gözledärmiş, dolayı erleştirärmiş. Burayı yaamuru yollarmış, orayı kaarı sepelärmiş, burada lüzgär esärmiş, orada gün yakarmış.

Bir dä neredän peydalanmış, Cadı babusu gelmiş. Naturayı kavramış, olayları bütün dünneyä daatmış.

"Korkudacam!!!! Hepsini kapacam hem derinä saklayacam!»

(gidärkän Cadı babusu düşürer kartayı, neredä belli edili türlü obyektlär)

Üüredici: Ne bu? (*Karta!)* Burada belli erlär, neredä saklı türlü sınışlarlan koropkalar . Biz lääzım onnarı çözelim/ tanıyalım da Naturay kurtaralım!

(kartada bulêrlar saklanmış itemneri.)

1 **Tanı olayı:**

✔ ***dolaşık laflar*** (*KARA(kaar,kraa), RAYAMU(yaamur), KÇİMİÇIR(çimçirik), MANUD(duman), ROBAN(boran), UTLUB(bulut), GÜLZÄR(Lüzgär), LUTO(tolu))*

✔ ***bilmeycelär*** (

Bacadan kalkêr tütün
Herersi kaba kürtün.
Sarılı çıplak daalar,
Örtülü boz bayırlar (kış)
Günnär gün-gündän uzêêr,
Yısınêr toprak,
Daalarda peydalanêr ilk eçil yaprak.(ilkyaz)
Sarardı dolay
Herersi yaprak (güz)
Her sabaa o uyanêêr

Herbir
evceezä girer,
Kuşlara o gülümseer,
Uşaama seläm verer.(güneş)
Bulamazmış yazın büümää neredä –
Başaşaa kışın büümüş evlerdä (saçak buzu)

✔ ***Resimnä***r : toplamaa parçalardan resimneri da erleştirmää zamana görä(*K.Keleş "Bucak tarafının enginniklerindä", G.Deçev. "Küüdä yaşamak", S.Kupavih "Dermendän", M. Arabacı "Eski evcääz", A Kopça "Göz peyzajı", V.Manjul "Göl", D. Kioroglo "Yaz avşamı")*

✔ ***Yazdırmalar*** (*Bu zaman toplanılêr booday bereketi ....., bu olayda erä çöker karannık ....., Onun için deerlär: sıcak, yalpak,şilak..... Çiçeklär kuru, çitennär dolu.. Yaayêr altın.... ne bu? .....Bu vakıt herersi eçereer..... Hederlez olêr.....Kasım geçer..... Kuzular duuêrlar.....Koyunnarı kırkêrlar..... Bereketi toplêêrlar.....İlk gürüldemäk olêr.....* <u>*(pay etmää zamannara görä)*</u>

2 "İİ hem kötü" *Göster hem açıkla faydasını hem körlüünü:* <u>*yaamur hem kaar.*</u>

(*Yaamur: ii - yıslêêr dolayı, serinneder havayı, büüder eçillikleri, sevindirer insanı, fidannarı sulêr, hayvannara sulêr, aulu yıslêêr.... kötü – olêr çamur/batak, kirlener ayak kapları hem rubalar, kayêr/ var nicä düşmää, var nicä buulsun insan, hayvannar, kuşlar,.....Kaar: ii - örteer topraa, koruyêr topraa, sevindirer uşakları, gözelleder dolayı, saklêêr tavşamı, örter evleri, paklêêr dolayı, beesleer topraa, öldürer virusları....kötü – olêr büük kürtün, insan çıkamêêr evdän, kopêr elektrika provodları, var nicä üşümää da hastalanmaa, donêr kuşlar, hayvannar....)*

3. Topla hem tanı: *söleyişlär*

Yaamurdan kaçarkan, toluya uradık.

Köpek suya düşmeyincä, üzmää üürenmäzmiş.

Soba yısıdêr dışandan, yalpak söz içindän.

Yatma yazın gölgedä – ekmek büümeer sergendä.

Eri güneş yısıttı, çayırda otlar çıktı.

İlkyazın çalışacan – güzün zengin olacan.

Herkerä dünnedä yap hatır, iiliklän fenalı bastır.

4. Yırdız patlaması: *kurmaa soruşları temaya görä.*

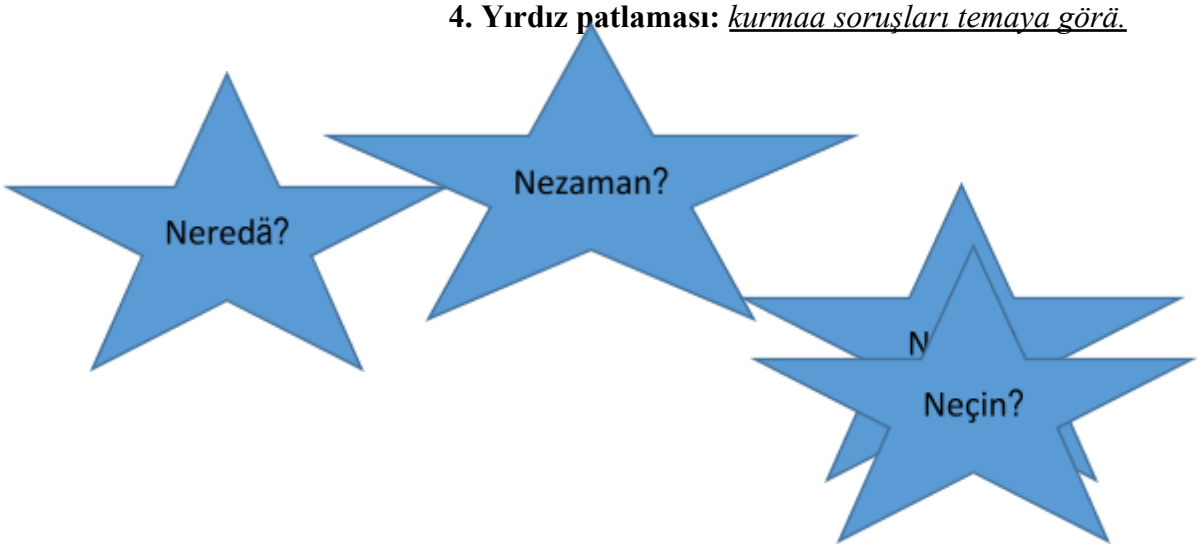

5. **Tamanna cümleyi:** *Sän bilersin mi ani, ...*

Çimçirik çakarkan, diil läzım ...

Yaamur yaayarkan, läzım....

Gök kuşaa olêr.....

Çimçirik çakêr açan.....

Kaar eriyer da....

Su donêr da.....

Su sıcakta kaynêêr da .....

Kaar yaayêr da .....

Açan yaamêêr yaamur, olêr.....

(gök kuşaan renklerindä yazdirili cümlelär, angılarını läzım tamannamaa)

6. Hava durumunu yazdırmaa: *modelä görä.(siniptiklerdän haber)*

Saygılı siiredicilär!

Sabaa .....(hafta günü)

Yanvarin.....(data)

Prognozlara görä hava olacek.....(hava durumu)

Temperatura olacek.....(+,- 10,12...)

Yaayacek.....

Saalıcaklan! İi günnär!

7. “6 paraliya”*: inandır bakışını.*

BİYAZ – ne o natura olayı? Birkaç örnek.

SARI – sıralamaa lääzımnı, faydalı natura olaylarını

KARA – sıralamaa çirkin,belalı natura olaylarını.

KIRMIZI – annatmaa büünkü gündä emitiyalar için, angı soruş/olay en pek meraklandırdı.

EŞİL – Neredä/nezaman var nasıl kullanasınız bu bilgileri.

MAAVİ – Nesoy çıkışlara geldiniz? Ne lääzım almaa esaba?

(Geler Cadı babusu).

Cadı babusu: Pıy, mari! Pek meraklandım! Çok gözäl lafınız! Çok bilersiniz, mari! Ensediniz beni! Buyurun Naturayı geeri çevirerim!

Üüredici: Saa olasınız!

Cadı babusu: Ama bitki bir istediim var. Taa bir sandıcak hazırladım! Topladım ne var evimdä! Tanıyabilirsiniz mi: Ne onnar, nedän yapılı, nezaman bän onnarı kullanêrım hem nesoy onnar baalı sizin temanızlan???

Üüredici: Düşünerim, ki üürenicilär büük havezlän yardımnayaceklar, daçözeceklär Canabinizin soruşlarınızı, tanıyaceklar predmetleri hem söleyeceklär, nesoy onnar baalı bizim temaylan.

Büülü sandıcak (*getirer Cadı babusu): kaloşi, eldven, gözlük, odun, paraliya, su, kalpak.*

Refleksiya.

Üüredici:Büünkü günümüzü geçirdik meraklı hem faydalı. Teklif ederim tekrarlamaa hem göstermää ne tuttunuz aklınızda.

- **Learning:** *pay et bölümnerä görä*: ***https://learningapps.org/display?v=pxqdandmj23***

Natura olayı: *çakêr çimçirik, yaayêr yaamur, ertepremesi, gök kuşaa, lüzgär eser, atıştırêr kaar, dondurdu, gürüldeer.*

Yıl zamanı: *kış, yaz, göz, ilkyaz.*

Natura obyekti: *su, fidan, ot, güneş, ay, gök, yıldız, bulut.*

Hava durumu: *yaamurlu, açık hava, ayazlı, bulutlu, güneşli.*

Üüredici: *Saygılı üürenicilär umutlanêrım, ani halınız ii. Dolduralım gökümüzü sizin duygularınızlan. Kim pek ii duydu kendini, katıldı da lafetti gagauzça – alsın güneşçii, kim biraz sık katılamadı sözleşmeimizä – gineşçii bulutçuklan. Kim lafedämedi, ama pek istedi – alsın bulutçuu.*

- ***Belli et halını:***

güneş, bulut, güneş/bulut.

Eklenti

D. Kioroglo. Yaz avşamı

A. Kopça. Güz peyzajı

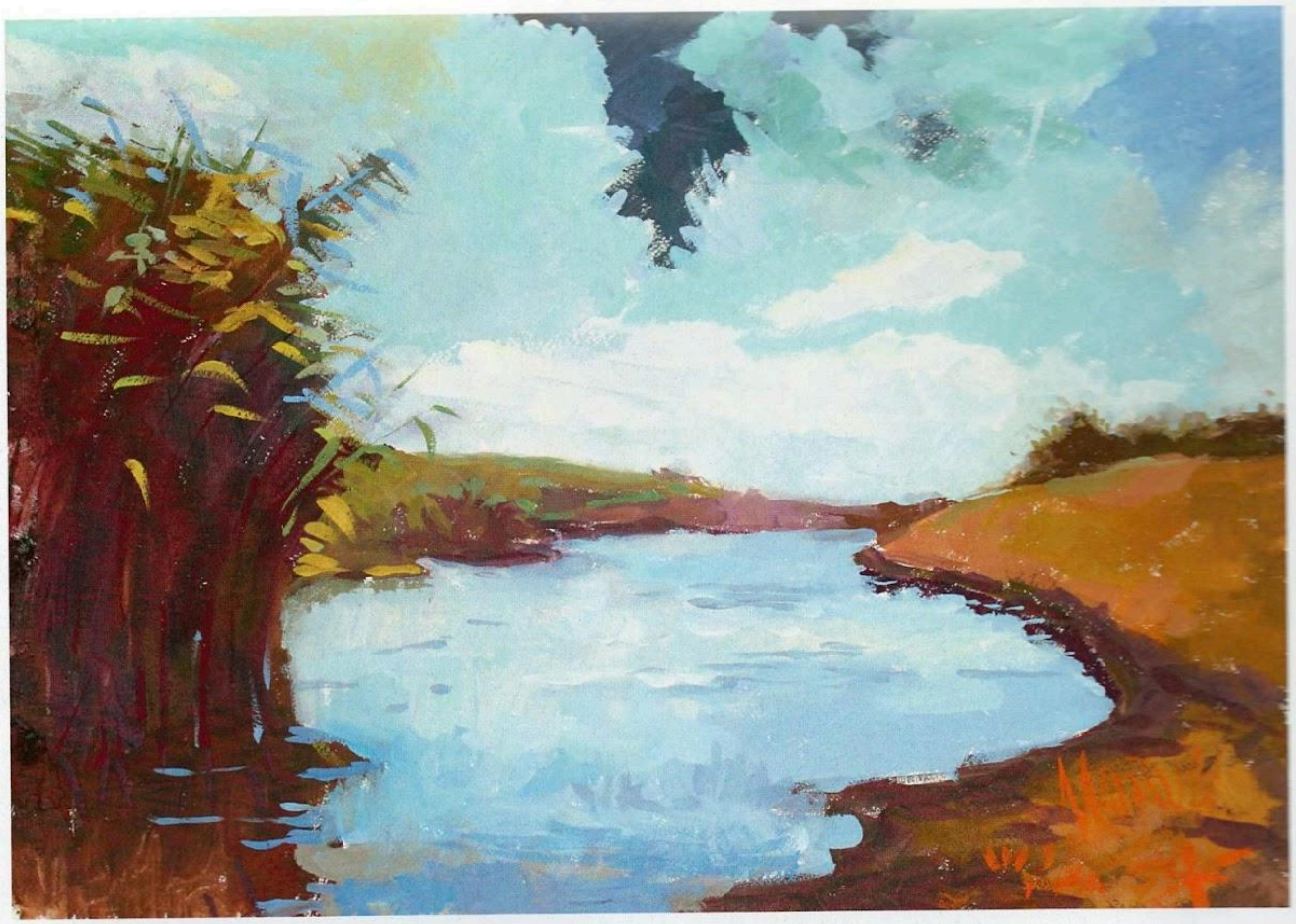

V. Manjul. Göl

M. Arabacı. Eski evcääz

S. Kupavıh. Dermendän

G. Deçev. Küündä yaşamak

K. Keleş. Bucak tarafının enginniklerindä

KARA-

RAYAMU-

KÇİMİÇIR-

MANUD-

ROBAN-

UTLUB-

GÜLZÄR –

LUTO-

Bacadan kalkêr
tütün
Herersi kaba
kürtün.
Sarılı çıplak daalar,
Örtülü boz bayırlar
(_____)

Günnär
gün-gündän uzêêr,
Yısınêr toprak,
Daalarda
peydalanêr ilk eçil
yaprak.(_____)

Sarardı dolay
Herersi yaprak
(_____)
Her sabaa o
uyanêêr
Herbir evceezä
girer,
Kuşlara o
gülümseer,
Uşaama seläm
verer.(_____)
Bulamazmış yazın
büümää neredä –

Başaşaa kışın
büümüş evlerdä
(_____)

Yazdırmalar

Bu zaman toplanılêr booday bereketi --

.....,

Bu olayda erä çöker karannık --

.....

Onun için deerlär: sıcak, yalpak,şılak

--.....

Çiçeklär kuru, çitennär dolu --

.....

Yaayêr altın..... ne bu?

Bu vakıt herersi eçereer --.....

Hederlez olêr .....

Kasım geçer.....

Kuzular duuêrlar.....
Koyunnarı kırkêrlar.....
Bereketi toplêêrlar.....

İlk gürüldemäk olêr

.....
(pay etmää zamannara görä)

“İİ hem kötü” *Göster hem açıkla faydasını hem kötülüünü: yaamur hem kaar.*

Yaamur: ii –

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Yaamur: kötü

“İİ hem kötü” *Göster hem açıkla faydasını hem kötülüünü: yaamur hem kaar.*

Kaar: ii

Kaar: kötü –

<u>Yaamur:</u>

ii - yıslêêr dolayı, serinneder havayı, büüder eçillikleri, sevindirer insanı, fidannarı sulêr, hayvannara sulêr, aulu yıslêêr....

kötü – olêr çamur/batak, kirlener ayak kapları hem rubalar, kayêr/ var nicä düşmää, var nicä buulsun insan, hayvannar, kuşlar,.....

<u>Kaar:</u>

ii - örteer topraa, koruyêr topraa, sevindirer uşakları, gözelleder dolayı, saklêêr tavşamı, örter evleri, paklêêr dolayı, beesleer topraa, öldürer virusları....

kötü – olêr büük kürtün, insan çıkamêêr evdän, kopêr elektrika provodları, var nicä üşümää da hastalanmaa, donêr kuşlar, hayvannar....)

Topla hem tanı: *söleyişlär*

Yaamurdan kaçarkan, toluya uradık.

Köpek suya düşmeyincä, üzmää üürenmäzmiş

•

Soba yısıdêr dışandan,

yalpak söz
içindän.
Yatma yazın
gölgedä –
ekmek
büümeer
sergendä.

Eri güneş yısıttı, çayırda otlar çıktı. İlkyazın çalışacan –

güzün zengin olacan.

Herkerä dünnedä yap hatır, iiliklän fenalı bastır.

Kırda vakıdı geçirecän, ekmek doyunca iecän.

Yırdız patlaması:

<u>kurmaa soruşları temaya görä.</u>

Nesoy?

Tamanna cümleyi:

Sän bilersin mi ani, ...

(gök kuşaan renklerindä yazdirili cümlelär, angılarını lääzım tamannamaa)

Çimçirik çakarkan, diil lääzım .....

Yaamur yaayarkan, lääzım.....

Gök kuşaa olêr.....

Çimçirik çakêr, açan.....

Kaar eriyer da.....

Su donêr da.....

Su sıcakta kaynêêr da

.....

Kaar yaayêr da

.....

Açan yaamêêr yaamur, olêr.....

<u>KIRMIZI – annatmaa büünkü gündä emoţıyalarınız için, angı soruş/olay sizi en pek meraklandırdı.</u>

Hava durumunu yazdırmaa:

modelä görä.

Saygılı siiredicilär!

Sabaa .....(hafta günü)

Yanvarin.....(data)

Prognozlara görä hava olacek.....(hava durumu)

Temperatura olacek.....(+,-10,12...)

Yaayacek.....

Saalıcaklan! İi günnär!

6 paraliya: *inandır bakışını.*

BİYAZ – ne o natura olayı? Birkaç örnek.

SARI – sıralamaa läämnı, faydalı natura olaylarını

KARA – sıralamaa çirkin,belalı natura olaylarını.

KIRMIZI – annatmaa büünkü gündä emoţıyalar için, angı soruş/olay en pek meraklandırdı.

EŞİL – Neredä/nezaman var nasıl kullanasınız büünkü gündä kabledilmiş bilgileri.

MAAVİ – Nesoy çıkışlara geldiniz? Ne läämzım almaa esaba?

Cadı babusu: Pıy, mari! Pek meraklandım! Çok gözäl lafınız! Çok bilersiniz, mari! Ensediniz beni! Buyurun Naturayı geeri çevirerim!

Ama bitki bir istediim var. Taa bir sandıcak hazırladım! Topladım ne var evimdä! Tanıyabilirsiniz mi: Ne onnar, nedän yapılı, nezaman bän onnarı kullanêrım hem nesoy onnar baalı sizin temanızlan???

Büülü sandıcak (*getirer Cadı babusu): kaloşi, eldven, gözlük, odun, paraliya, su, kalpak.*

Refleksiya.

Learning: *pay et bölümnerä görä:*

Natura olayı: çakêr çimçirik, yaayêr yaamur, ertepremesi, gök kuşaa, lüzgär eser, atıştırêr kaar, dondurdu, gürüldeer.

Yıl zamanı: kış, yaz, göz, ilkyaz.

Natura obyekti: su, fidan, ot, güneş, ay, gök, yıldız, bulut.

Hava durumu: yaamurlu, açık hava, ayazlı, bulutlu, güneşli.

Belli et halını: *güneş, bulut, güneş/bulut.*
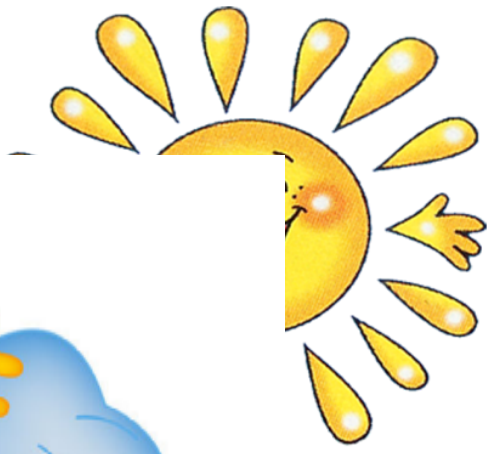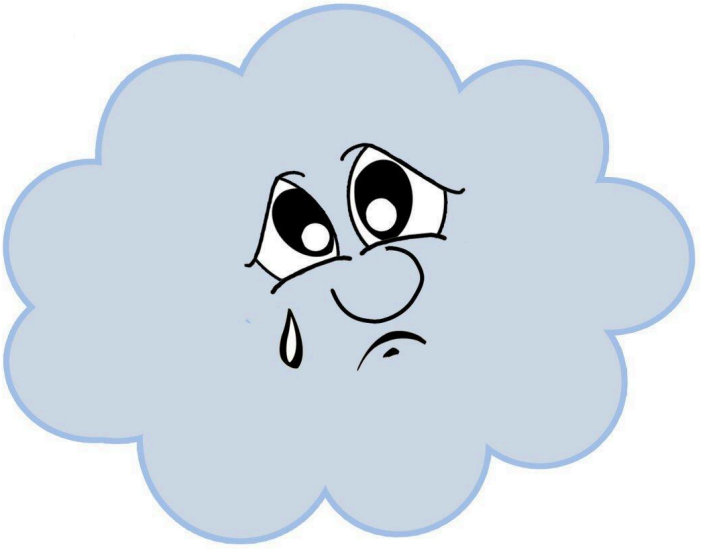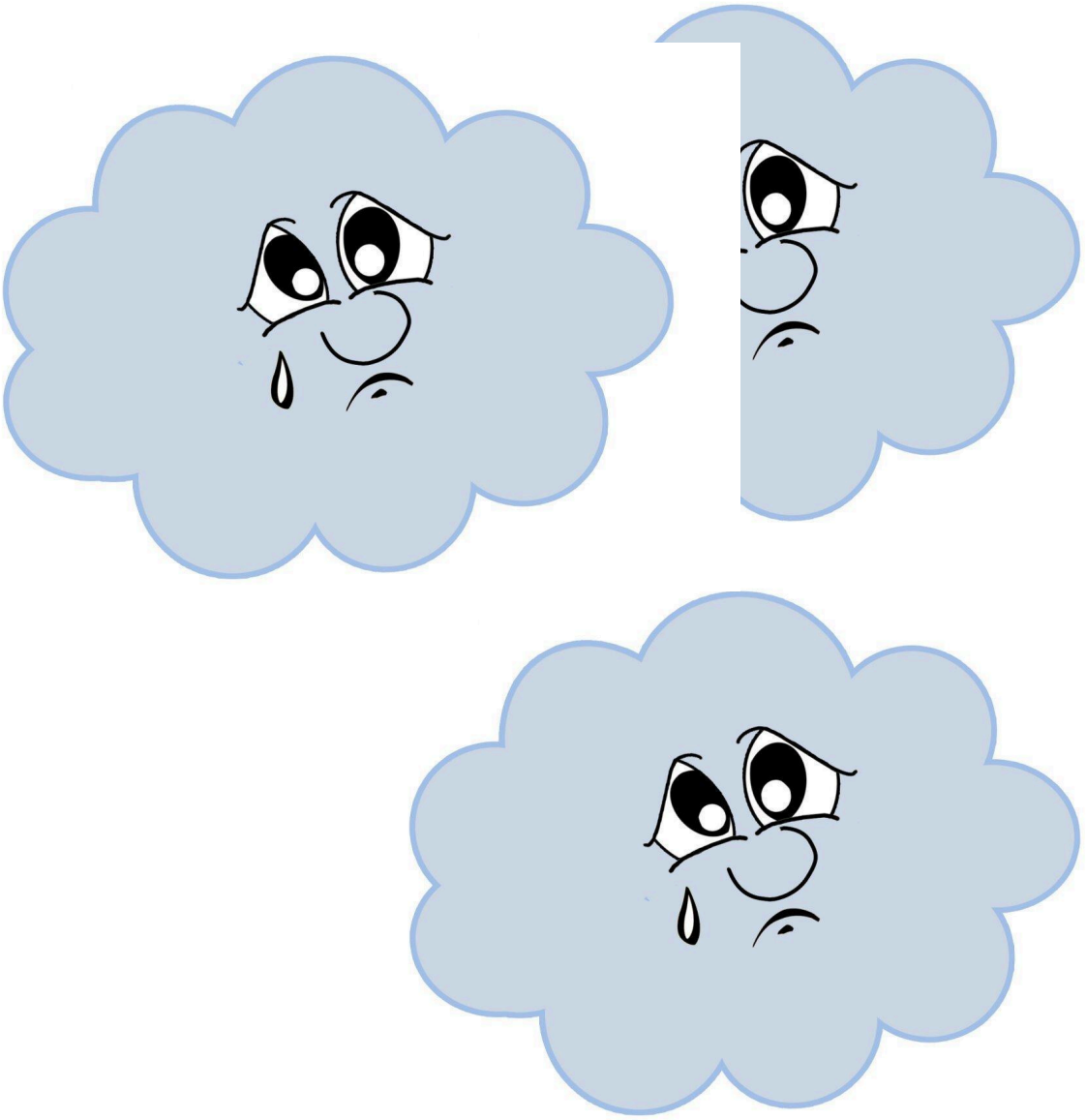
GAGAUZ DİLİ YURTLUU